

Максімова В.Ф., Шаровська Т.С., Вакаров В.М.

ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ

У статті обґрунтовано необхідність у створенні системи внутрішнього контролю за інвестиційною діяльністю на підприємстві. Розглянуто внутрішній контроль інвестицій за етапами його здійснення у відповідності з фазами інвестиційного процесу, який варто поділяти на передінвестиційний, інвестиційний, результативний, що дозволить більш повно визначити місце внутрішнього контролю інвестицій у загальній системі управління підприємством. Визначені основні принципи здійснення внутрішнього контролю інвестицій та з'ясовано, що найскладнішим у дотриманні є принцип незалежності, оскільки контроль здійснюється практично на всіх ланках вертикалі управління. З метою дотримання цього принципу розроблено систему організації внутрішнього контролю інвестицій, що складається з кількох підсистем: підсистема внутрішнього аудиту, внутрішньовиробничого контролю та внутрішньогосподарського контролю.

Ключові слова: внутрішній контроль, аудит, інвестиції, управління, інтеграція, due diligence.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні та трансформаційні перетворення в національній економіці зумовлюють зміну характеру взаємодії окремих елементів та учасників процесів відтворення суспільного продукту, висуваються нові вимоги до системи управління цими процесами. Питання управління інвестиціями як один з визначальних факторів відтворення у таких умовах є дуже важливим. Особливо це стосується промислових підприємств, понад третини з яких є збитковими. Інформація, отримана з фінансової звітності, є недостатньою для прийняття ефективних та обґрунтованих управлінських рішень. У зв'язку з цим зростає значення внутрішнього контролю як підсистеми управління інвестиціями. Існуюча система повною мірою не відповідає сучасним вимогам, насамперед у зв'язку із недосконалістю нормативного, організаційно-методичного та інформаційного забезпечення внутрішнього контролю інвестицій, відсутністю внутрішніх стандартів, що регламентують організаційно-методичне забезпечення контролю. Тому в сучасних умовах господарювання важливим є подальше дослідження з метою пошуку нових підходів до формування системи внутрішнього контролю інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних засад внутрішнього контролю та опис його елементів зробили вітчизняні та російські вчені: В.В. Бурцев [2], В.П. Завгородній, Л.М. Крама-

ровський, Я.Д. Крупка, А.М. Кузьмінський, В.Ф. Максімова [6], Л.В. Нападовська [9], С.М. Петренко [11], О.А. Петрик, В.О. Шевчук [5].

Викладені результати досліджень вчених щодо конкретизації місця внутрішнього контролю інвестицій у системі загального управління організацією є недостатніми і тому потребують, на наш погляд, удосконалення й уточнення.

Методологія дослідження. Дослідження базується на використанні комплексного і системного підходів, за допомогою яких здійснювалось поєднання складних економічних явищ в єдиний процес. Застосовуючи діалектичний метод, досліджувані явища й процеси розглядалися у розвитку та взаємодії.

Формулювання цілей статті. Розгляд внутрішнього контролю інвестицій за етапами його здійснення у відповідності з фазами інвестиційного процесу. Для цього необхідно визначити основні принципи здійснення внутрішнього контролю інвестицій, розробити систему організації внутрішнього контролю інвестицій, що складається з кількох підсистем.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті поглибленої інтеграції контролю та інших елементів процесу управління на практиці неможливо визначити масштаби діяльності для працівника таким чином, щоб це стосувалось лише одного елемента управління без взаємозв'язку і взаємодії з контролем [13, с. 93]. Управлінські функції обов'язково інтегровані з контрольними. Для оптимального здійснення будь-якої із стадій процесу управління для кожної з них потрібен контроль. Наприклад, на стадії планування інвестиційного портфелю підприємства реалізуються такі контрольні функції: оцінка раціональності можливих варіантів інвестиційних проектів; відповідність планових рішень у сфері інвестування прийнятим стратегічним орієнтирам розвитку підприємства [10, с. 133].

Для забезпечення раціональності і відповідності стратегії підприємства зовнішнім економічним чинникам, а також для забезпечення

© **Максімова Валентина Федорівна**, д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету, e-mail: k.bua@oneu.edu.ua

Шаровська Тамара Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету, e-mail: sstamara@gmail.com

Вакаров Василь Михайлович, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: vakarov@inbox.ru

оптимальності управлінських рішень щодо можливості їх вдалої реалізації необхідний контроль. Якщо в стадію планування не «включити» елемент контролю, виникнення помилок у плануванні в кращому випадку проявиться на стадії організації та регулювання.

Облікова інформація формує базу для системи контролю, та, з іншого боку, необхідний контроль достовірності самого обліку [3, с. 13].

У сучасних умовах економічного розвитку керівництво та власники господарюючих суб'єктів потребують оперативної й достовірної інформації про інвестиційну діяльність. При цьому слід звернути увагу на те, що відділи і служби підприємств є багатофункціональними, тобто їх робота базується на основі інтеграції управлінських функцій. За таких умов практично нівелюються чіткі межі між контролем, управлінням, плануванням та аналізом [1, с. 328].

Оскільки інвестиційна діяльність традиційно вважається одним з каталізаторів розвитку підприємства, важливо досягти максимального ефекту від її здійснення, уникати непередбачених ризиків в управлінні інвестиціями на підприємстві є внутрішній контроль. Необхідність у створенні системи внутрішнього контролю за інвестиційною діяльністю на підприємстві зростає з багатьох причин: по-перше, це – розвиток підприємства і ринку капіталів; по-друге – важливість дійової системи самоуправління на підприємстві; по-третє – систематичне зниження втрат при здійсненні управлінських бізнес-процесів.

Доцільність здійснення внутрішнього контролю інвестиційної діяльності підприємства полягає у можливості керівництва здійснювати контроль за правильністю проведення інвестиційних операцій, визначати та не допускати навмисних або ненавмисних помилкових дій з боку працівників підприємства, виявляти можливості підвищення ефективності інвестиційних операцій шляхом визначення найбільш перспективних напрямів інвестування та ін.

Одним із чинників раціональної організації обліку і управління інвестиційною діяльністю є систематичний і ефективний контроль за інвестиціями і операціями з ними, адже контроль як функція управління є засобом зворотного зв'язку між об'єктом і системою управління, що інформує про дійсний стан керованого об'єкта, фактичне виконання управлінського рішення [6, с. 13].

Викладені результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених щодо конкретизації місця внутрішнього контролю інвестицій у системі загального управління організацією є недостатніми і тому потребують, на наш погляд, удосконалення й уточнення.

На більшості підприємств розуміють та усвідомлюють необхідність організації системи внутрішнього контролю інвестицій, однак є причини, які стримують його активний розвиток та впровадження:

- недостатня кількість методичних розробок;
- брак кваліфікованих кадрів та недостатній їх рівень;
- брак достатнього досвіду діяльності у сфері контролю;
- недостатня розвиненість таких складових системи внутрішнього контролю, як інформаційне забезпечення та проведення моніторингу.

Оскільки внутрішній контроль інвестиційної діяльності є одним з підвидів контролю, він здійснюється як за принципами зовнішнього контролю, так і з урахуванням певної специфіки, що притаманна лише цьому виду діяльності [3, с.107].

При цьому інтерпретація внутрішнього контролю інвестицій лише як функції управління чи складової системи внутрішнього контролю є неповною, оскільки як механізм зворотного зв'язку він також є завершальною стадією процесу управління підприємством [8, с. 67].

Саме тому, визначаючи місце внутрішнього контролю інвестицій в загальній системі управління підприємством, ми будемо розглядати його не лише як напрям внутрішнього контролю, функцію управління чи зворотний зв'язок у системі, а й у єдності трьох основних аспектів:

- як одну з основних самостійних функцій управління інвестиційним проектом, тобто контроль як діяльність;
- як заключну стадію процесу управління інвестиційним проектом, тобто механізм зворотного зв'язку;
- як складову процесу розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Разом із цим слід брати до уваги, що внутрішній контроль інвестицій одночасно виступає елементом управління з прямим зв'язком, оскільки передбачає також попереднє виявлення можливих відхилень. Про це свідчить і класифікація його за часом проведення на попередній, поточний та наступний. У відношенні до управлінського процесу такі види контролю здійснюються на відповідних етапах розробки, прийняття та реалізації рішення щодо інвестицій [12, с. 68].

Відповідно до вищезазначеного можна сказати, що внутрішній контроль інвестицій є складовою процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві загалом та стосовно інвестиційних проектів і ресурсів, зокрема.

Внутрішній контроль інвестицій органічно входить до загальної системи управління підприємством і посідає значне місце в процесі управління і прийняття управлінських рішень, щодо реалізації інвестиційних проектів зокрема та розвитку підприємства загалом.

Система внутрішнього контролю інвестицій взаємодіє з фінансовою системою підприємства у процесі формування інвестиційних ресурсів; з виробничою системою через контроль за формуванням та управлінням основними та оборотними коштами; а також із системою

управління персоналом через контроль за інтелектуальними інвестиціями у робітників підприємства.

Внутрішній контроль інвестицій, на нашу думку, можна розглядати як систему заходів, здійснюваних всередині підприємства окремими його суб'єктами, і спрямованих на попередження та виявлення фактів відхи-лень, порушень, зловживань, нерационального або економічно неефективного використання ресурсів та збільшення витрат, встановлення їх причин та розробку механізму щодо усунення чи виправлення відхилень в інвестиційній діяльності.

Контроль повинен сприяти зниженню внутрішніх ризиків, які пов'язані з діяльністю учасника проекту. Такі ризики можуть бути викликані: неповною або неточною інформацією при розробці інвестиційного проекту, помилками у проектно-кошторисній документації; низьким рівнем інвестиційного менеджменту; зміною стратегії підприємства; перелімітом ресурсів; виробничо-технічними порушеннями; невиконанням домовленостей тощо.

Внутрішній контроль інвестицій за етапами його здійснення у відповідності з фазами інвестиційного процесу варто поділяти на передінвестиційний, інвестиційний, результативний, що дозволить більш повно визначити місце внутрішнього контролю інвестицій у загальній системі управління підприємством.

Підвищення ефективності інвестиційної діяльності на стадії розробки інвестиційного проекту може бути досягнуте за рахунок скорочення терміну проектування; розробки техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту; закладення в проект прогресивних форм його реалізації; широкого застосування там, де це можливо і доцільно, прогресивних типових проектів, які вже виправдали себе на практиці, що дозволяє значною мірою знизити витрати на проектування, а також різко зменшити ризики; застосування в проекті самих передових технологій з урахуванням вітчизняних і зарубіжних досягнень; оснащення проектного відділу компанії системами автоматизованого проектування (САПР); підвищення загального технічного рівня проектування та ін.

На передінвестиційному етапі необхідно враховувати таку процедуру, як «д'ю ділідженс» (*due diligence* – що у перекладі з англійської означає – відповідна добропорядність [14]), застосування якої допомагає сформулювати уявлення про об'єкт інвестування з урахуванням інвестиційних ризиків, незалежної оцінки об'єкта інвестування. Перш за все «д'ю ділідженс» спрямований на багатосторонню перевірку законності та комерційної привабливості інвестиційного проекту. Отримана інформація дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш глибоко оцінити всі недоліки та переваги такого проекту та майбутнього співробітництва. Найчастіше така процедура складається з аудиту та юридичної експертизи інвестиційного проекту.

Проведення *due diligence* – єдине, що дає змогу зрозуміти умови та порядок роботи підприємства, оскільки в основному саме в процесі правового аналізу проявляються всі неточності та помилки оформлення і ведення певних операцій підприємства. Виявлення таких неточностей може вплинути на кінцеве рішення про проект.

Під час *due diligence* необхідно дослідити та проаналізувати корпоративні аспекти діяльності підприємства, суттєві господарські операції, структуру кредиторської та дебіторської заборгованостей. Доцільно провести експертизу значних за обсягом контрактів за останні два-три роки, проаналізувати бухгалтерські баланси за останні три роки та перевірити активи та пасиви компанії з огляду їх відображення в обліку.

Безумовно, що для інвестиційної діяльності ця процедура є вельми необхідною, однак до її виконання краще залучити спеціаліста ззовні, оскільки, по-перше, ця процедура потребує більшої за обсягом, значно ширшої за спеціалізацією області знань та досвіду; по-друге, вартість роботи, виконуваної спеціалістами такого рангу, дуже значна, тому що вони розуміють, що від якості наданої ними інформації залежить «доля» великого капіталу і вони, в певній частині, відповідають за наслідки, якщо не власними коштами, то, як мінімум – власним іміджем; по-третє, тримати такого спеціаліста у штаті не вигідно тому, що проекти пропонуються та впроваджуються далеко не кожен день, а витрати на постійне утримання аж ніяк не можна назвати низькими.

На другій інвестиційній стадії здійснюється процес формування активів. Витрати, які мають місце під час створення об'єкта – витрати на проектування; заробітна плата, нарахування на неї та витрати на навчання або підвищення кваліфікації працівників; товарно-матеріальні запаси; монтажні та пусконаладжувальні роботи; амортизаційні відрахування; витрати на паливо та енергію; транспортні та адміністративні витрати – мають необоротний характер, оскільки проект ще не завершено. Основними етапами інвестиційної фази є будівельні роботи, роботи з монтажу та налагоджування, випробувальні пуски устаткування тощо. На цьому етапі контролюються витрати, їх відповідність сумам, передбаченим у бюджетах та кошторисах; збереження ресурсів, що вкладені у реалізацію проекту, та надаються рекомендації стосовно встановлених відхилень і можливих зловживань.

Результативна стадія – це кінцевий етап інвестиційного проекту, під час якого використовується створений актив. Чим більше за тривалістю буде визначена ця фаза, тим більшим може бути отриманий дохід. Однак необхідно враховувати, що час тривалості фази – це довільно встановлений параметр, тому що необхідно, безумовно, враховувати економічну доцільність межі використання цього активу, насамперед, його моральним старінням. На цій стадії проводиться результативний або післяінвестиційний контроль, який можливо ототожнити із загальноприйнятим видом контролю – наступним або підсумковим. Тому що результатив-

ний контроль виникає вже після завершення стадії створення активу, безумовно, у цьому випадку контроль має менше можливостей щось виправити стосовно створеного активу, але має повне право контролювати сам актив у завершеній формі та дохід, отриманий від його використання, і надавати рекомендації, спрямовані на поліпшення майбутніх інвестиційних рішень за допомоги визначення проблем та труднощів, які виникали під час реалізації цього проекту інвестування.

Дуже слушно зазначено проф. Н.І. Дорош, що відсутність ефективного контрольного механізму – одна з причин тійової економіки, обвального падіння економіки, інтенсивного зростання неплатежів. Водночас внутрішній контроль в управлінні інвестиціями як засіб зворотного зв'язку може мати цінність і бути корисним тільки в разі одержання та ефективного використання достовірної і актуальної інформації про стан керованого об'єкта, визначення того, чи все здійснюється відповідно до поставлених завдань, одержаних настанов, існуючих законів і рішень. При цьому внутрішній контроль в управлінні інвестиційними процесами покликаний не лише виявляти відхилення від мети, а й давати оцінку причин цих відхилень, конкретизуючи їх за рівнем участі в них осіб, діяльність яких піддавалася контролю [6, с.97].

На наш погляд, специфіку місця і ролі внутрішнього контролю інвестицій слід розглядати за двома напрямками: перший – задоволення потреб власників та створених ними органів (збори акціонерів, спостережна рада, ревізійна комісія і релевантні контролюючі органи); другий – задоволення інформаційних потреб виконавчих органів управління підприємством.

Ефективність внутрішнього контролю інвестицій залежить від його місця в організаційній структурі підприємства. На багатьох сучасних підприємствах застосовується традиційний підхід до здійснення контролю: контрольно-аналітичні функції здійснює бухгалтерський апарат. Такий суто бухгалтерський підхід до контролю можливо застосовувати лише на невеликих підприємствах, однак на підприємствах з великими обсягами діяльності та складною структурою управління такий підхід є недоцільним і навіть руйнівним. Якщо здійснення внутрішнього контролю покладено на ревізора або ревізійну комісію, працюючих на громадських засадах, то, як свідчить практика, керівництво може ігнорувати систему внутрішнього контролю, викривляти дані фінансової звітності. Тому гостро постає питання про створення окремої організаційної структури внутрішнього контролю – відділу або служби.

Існуючі особливості внутрішнього контролю інвестиційної діяльності свідчать, у першу чергу, про необхідність залучення до служби контролю на підприємстві працівників, які володіють досконало не лише спеціалізацією бухгалтера, але і глибокими економічними знаннями і здібностями фінансового аналітика, інвестиційного менеджера. Такі вимоги до професійної підготовки суттєво зменшують кількість спеціалістів, що можуть бути залучені до

процедури внутрішньогосподарського контролю. Внаслідок відсутності сьогодні на вітчизняному ринку праці достатньої пропозиції кваліфікованих кадрів такої спеціалізації, популярність контролю серед українських підприємців, на жаль невисока. Саме тому керівники багатьох підприємств не можуть повною мірою оцінити переваги внутрішнього контролю взагалі і контролю інвестиційної діяльності зокрема.

Як відомо, внутрішній контроль інвестиційної діяльності ґрунтується на таких принципах: відповідальності, збалансованості, своєчасного повідомлення, відповідності контролюючої і підзвітної систем, комплексності, розподілу обов'язків, дозволу і ухвалення [2, с. 40].

Ми вважаємо, що вкрай важливим є також принцип незалежності системи внутрішнього контролю інвестицій: співробітники цієї служби мають бути незалежними від структурного підрозділу, що підлягає контролю.

Контроль здійснюється практично на всіх ланках вертикалі управління: від первинної до вищої та навпаки.

Власник підприємства, правління, рада директорів, збори акціонерів, економічні, технічні, технологічні служби і підрозділи управління підприємством, керівники виробничих і допоміжних цехів та їх підрозділів – дільниць, бригад тощо, всі вони у своїй діяльності так чи інакше здійснюють елементи контролю. Іншими словами, обов'язки посадових осіб, керівників усіх рівнів управлінської ієрархії поширюються, зокрема, на функцію контролю. Останнє стосується економічного контролю як функції управління промисловим підприємством.

Для того, щоб зазначена функція була дійовою, а управління – ефективним, контроль всередині підприємства повинен бути організований, як окрема, відкрита, інформативно-комунікативна система зі зворотним зв'язком.

Зокрема розглядаються два варіанти функціональних підсистем контролю: централізована та децентралізована [с. 360-370]. Автори мають рацію щодо переваг і недоліків розглянутих варіантів системи внутрішнього економічного контролю, а також щодо доцільності впровадження на промислових підприємствах систем внутрішнього економічного контролю на засадах функціональної децентралізації.

Із вдячністю приймаючи наукові надбання попередників, беручи їх за основу і продовжуючи розвиток економічної думки на теренах системного підходу, робимо спробу організації системи контролю інвестицій.

Особливості надходження та руху інвестицій приводять до висновку про наявність ознак інтеграції в системі їх контролю. Насамперед функціонально в ній інтегровано елементи різних управлінських функцій – планування, обліку, контролю, економічного аналізу, регулювання, координації, мотивації тощо. Іншими словами, система контролю інвестицій є інтегрованою також за функціональною ознакою.

Далі йдеться про інтеграцію з приводу централізації та децентралізації: передбачається, що система контролю інвестицій матиме ознаки обох зазначених варіантів її структуризації. Тобто, за окремими стадіями реалізації проектів інвестицій контроль здійснюється на всіх рівнях із зосередженням управлінської функції контролю за його процесом на вищому щаблі управлінської ієрархії. Таким чином, за ознакою організаційної структуризації контроль інвестицій є комплексною системою, в якій інтегровано принципово різні за притаманними їм властивостями системи – централізована та децентралізована.

Для ефективного управління інвестиційними процесами замало владнати комплексну систему з узагальненням контролю на вищій ланці управлінської ієрархії. Потрібен також контроль у формі внутрішнього аудиту.

Тобто, система внутрішнього контролю інвестицій буде мати кілька підсистем: підсистеми внутрішнього аудиту, внутрішньовиробничого контролю та внутрішньогосподарського контролю. Отже для контролю інвестицій інтегровано різні за організаційними формами системи.

У наш час достатньо науково обґрунтованій критиці піддаються різні за назвою поняття економічного контролю: господарський, економічний, внутрішньогосподарський, фінансово-господарський, управлінський, стратегічний тощо. Так, визначення внутрішньовиробничого, внутрішнього управлінського, внутрішньогосподарського контролю не підтримується проф. В.Ф. Максимовою у її дисертації [с.17].

Питання формалізації понятійного апарату є дійсно неоднозначним, дискусійним. Можна з різним ступенем доказовості формувати та відстоювати різні наукові точки зору, однак у нашому випадку важливим є не стільки теоретично формальне, і навіть не сутнісне, визначення того чи іншого поняття, скільки його функціонально-змістовне наповнення.

Предмет нашого дослідження потребує саме такого, функціонально-змістовного наповнення у підході до визначення:

- внутрішнього аудиту – як підсистеми контролю інвестицій, що здійснюється структурами вищої ланки управління;
- внутрішньогосподарського контролю – як підсистеми контролю інвестицій, що здійснюється структурами середньої ланки управлінської ієрархії: службами, відділами, іншими підрозділами управління, різними за назвою та функціональною спрямованістю, але з однаковими ознаками системної ієрархії;
- внутрішньовиробничого – як підсистеми контролю інвестицій, що здійснюється структурами виробничої, первинної ланки управління.

Наведемо якомога значні обґрунтування необхідності та доцільності виокремлення кожної з підсистем.

Окремі дискусії виникають з приводу внутрішнього аудиту на пересічних підприємствах [с.17].

Безперечно автори, котрі стверджують, що перебіг подій у світовій і вітчизняній економіці останніх років вказує на необхідність впровадження на кожному пересічному підприємстві цілісної системи внутрішнього економічного контролю, мають рацію [6]. Однак дозволимо собі не погодитись з ними в тому, що внутрішній аудит є застосовним лише в організаційно розгалужених структурах – корпораціях, об'єднаннях, підприємствах із складною організаційно-виробничою структурою.

Саме внутрішній аудит та його елементи повинні бути присутніми на всіх підприємствах. Однак, що стосується ставлення до внутрішнього аудиту з боку керівництва, то ними не повністю розуміється як поняття, так і виконувані функції. З огляду на це, ми вважаємо за необхідне обґрунтувати, що саме вища ланка управління (рада директорів, наглядова рада, власник тощо) виконує функції внутрішнього аудиту.

На підприємствах не відсутні елементи внутрішнього аудиту, вище керівництво підприємств не знає, що воно саме, по суті справи, здійснює внутрішній аудит. Керівництво не є обізнаним у питаннях функцій внутрішнього аудиту взагалі та функцій власної діяльності також. Вони дають розпорядження, контролюють їх виконання, слідкують за планами, за виконанням своїх та проектних рішень щодо інвестицій, але не підозрюють, що цим вони якраз і здійснюють внутрішній аудит.

Тобто, вони і є внутрішніми аудиторами навіть без відокремлення у службу, чого ми і не пропонуємо. На вітчизняних підприємствах заради виконання одного інвестиційного проекту немає сенсу запроваджувати службу внутрішнього аудиту.

Щодо дотримання одного з основних принципів, а саме – незалежності, то стосовно процесу реалізації проектів реальних інвестицій, «незалежними» внутрішніми аудитором є суб'єкти контролю: власник, рада директорів, керівництво – вища ланка ієрархічної вертикалі управління. Вона як раз і виконує елементи внутрішнього аудиту, тобто здійснює загальний, незалежний контроль.

Згідно з основоположними принципами аудиту, серед яких можна виділити: незалежність, чесність, об'єктивність, конфіденційність та компетентність [3], можна зробити висновок, що наша вища ланка управління відповідає вимогам внутрішнього аудиту за всіма цими принципами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Резюмуючи вищезазначене, необхідно сказати, що суб'єктам контролю верхньої ланки ієрархії управління притаманні характеристики внутрішнього аудиту. Мова йде, перш за все, про ґрунтовний для аудиту принцип незалежності. У своїй контрольній діяльності вказані суб'єкти є незалежними від осіб, діяльність яких перевіряється та від об'єктів контролю. В

результаті їх контрольної діяльності з'являються певні висновки, пропозиції та надаються відповідні рекомендації.

Відповідно, на середній ланці управління здійснюється, документально відображається та узагальнюється основний масив господарських операцій, що за логікою їх змістовного навантаження відповідає визначенню «внутрішньогосподарського контролю». У цьому випадку може мати місце зауваження стосовно того, що суб'єктами контролю вищої ланки управління також здійснюється внутрішньо-госпо-

дарський контроль. Так, керівництво функціонально здійснює певні процедури внутрішнього контролю, котрі є характерними для такої його форми, як внутрішній аудит.

Внутрішньовиробничий контроль функціонально розподілений між суб'єктами контролю первинної ланки ієрархії управління у відповідності з виробничими процесами. Безумовно, цей контроль можна розподілити на технологічний, конструкторський тощо. Проте, у це питання ми не заглиблюємось. Нами розглядається господарський внутрішньовиробничий контроль.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента: учеб. курс для студентов экон. вузов / И.А. Бланк — К.: Ника-Центр: Эльга-Н, 2001. — Т.1. — 531 с.
2. Бурцев В. В. Внутренний контроль: основные понятия и организация проведения / В.В. Бурцев. // Менеджмент в России и за рубежом. — № 4. — 2002. — С. 38–50.
3. Васильева Т. А. Внутренний аудит инвестиционной деятельности в общей системе управления предприятием / Т.А. Васильева, Н.В. Винниченко. // Вісник Сумського державного університету. — 2006. — № 7(91). — С. 105–109.
4. Гончаренко О. О. Облік і аудит інвестиційної діяльності (на прикладі підприємств швейної промисловості): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / О.О. Гончаренко. — К., 2005. — 21 с.
5. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація / Н.І. Дорош. — К.: КОО т-ва "Знання", 2001. — 402 с.
6. Максимова В. Ф. Теоретичні та методологічні засади формування цілісної системи внутрішнього контролю в управлінні промисловим підприємством: дис... д-ра екон. наук: 08.06.04 / В.Ф. Максимова. — О., 2006. — 581 с.
7. Мизиковский Е. А. О внутреннем контроле в управлении хозяйствующим субъектом / Е.А. Мизиковский // Менеджмент в России и за рубежом. — 2006. — № 2. — С. 13.
8. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року, частина 1, 2 /пер. з англ.: О.Л. Ольховікова, О.В. Селєзньова, О.О.Зеніна, О.В. Гик, С.Г. Біндер. — К.: Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. — 2010.
9. Нападівська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: монографія / Л.В. Нападівська. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. — 223 с.
10. Остапчук Т. П. Організація внутрішньогосподарського контролю операцій з капітальними інвестиціями / Т.П. Остапчук. // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. — 2004. — № 1 (27). — С. 127–140.
11. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія / С.М.Петренко. — Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. — 290 с.
12. Рибалко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в аграрних підприємствах: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Л. В. Рибалко. — К., 2008. — 170 с.
13. Фоміна Т. В. Організація і методика внутрішньогосподарського контролю на підприємствах олійно-жирової галузі України: дис. ... канд. наук : 08.00.09 / Т. В. Фоміна. — Одеса, 2007. — 198 с.
14. Due diligence [Електронний ресурс]: Википедія. — Режим доступу: <http://www.ru.wikipedia.org>— Назва з екрану.